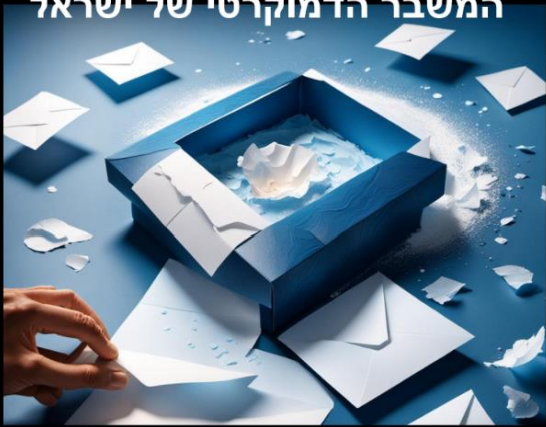

אזרחות/ החינוך העצמאי

שיעור ההצבעה בבחירות בישראל

**בוחרים להיעדר:
המשבר הדמוקרטי של ישראל**

מאת: א. בחר

"בוחרים להיעדר: המשבר הדמוקרטי של ישראל" לוקח אתכם למסע מרתק אל תוך אחד האתגרים המשמעותיים ביותר של הדמוקרטיה הישראלית – הירידה באחוז המצביעים בבחירות. מדוע יותר ויותר אזרחים בוחרים שלא לבחור? כיצד התהליכים הפוליטיים, החברתיים והתרבותיים במדינה משפיעים על השתתפות הציבור?

הספר חושף את הסיבות העמוקות למשבר הדמוקרטי המתרחב ומביא מבט מפוכח על הסכנות שעומדות בפני החברה הישראלית. אם הדמוקרטיה היא כוחו של העם, מה קורה כשהעם בוחר לוותר עליו?

שם היצירה: בוחרים להיעדר: המשבר הדמוקרטי של ישראל

חומרים: כריכה לספר.

תיאור התוצר: כריכה לספר "בוחרים להיעדר: המשבר הדמוקרטי של ישראל". הספר יעסוק באחד האתגרים המשמעותיים ביותר של הדמוקרטיה הישראלית – הירידה בשיעור המצביעים בבחירות. כריכת הספר נוצרה בשילוב AI (nightcafe).

תיאור הנושא/הסוגיה/הדילמה

בחירות הן תנאי הכרחי במשטר דמוקרטי, כל מדינה קובעת את שיטת הבחירות שלה. בחירות נערכות לעיתים גם במדינות שאינן דמוקרטיות, מכאן שעצם קיום הבחירות איננו תנאי מספיק כדי שהמשטר יהיה דמוקרטי (נווה, 2001)

חוק הבחירות לכנסת (תשכ"ט-1969) קובע את סדר עריכתן של בחירות בישראל, ובכלל זה הוראות הנוגעות למתן הודעה לבוחר, אופן הכנת רשימת מועמדים לכנסת, מקום הקלפיות, אופן ספירת ההצבעות ועוד. חוק הבחירות מוגן מפני תקנות לשעת חירום. חלקים מרכזיים בו משוריינים, כך שיש צורך ברוב מיוחד של חברי כנסת כדי לשנותם (המזכירות הפדגוגית, תשע"ו).

השיטה הנהוגה בישראל לביצוע בחירות כוללת מאפיינים שונים: על הבחירות להיות כלליות, שוות, חשאיות, מחזוריות, ונדרשת יכולת התמודדות חופשית. בישראל קיים גם אחוז חסימה - אחוז המגביל את הכניסה של רשימות קטנות לפרלמנט. כל מדינה קובעת בחוק הבחירות את שיעור הקולות המינימלי שצריכה מפלגה לקבל כדי להיות מיוצגת בפרלמנט. אחוז החסימה בישראל עומד משנת 2014 על 3.25% (המזכירות הפדגוגית, תשע"ו).

מאז שנות ה-60 ירד אחוז ההצבעה בעקביות במדינות דמוקרטיות מבוססות. מגמה זו מורגשת בארה"ב, במערב אירופה, ביפן ובאמריקה הלטינית. רבים טוענים כי ירידה זו היא ביטוי לחוסר אמון הציבור במערכות השלטון. גם בישראל קיימת ירידה בשיעורי ההצבעה - בבחירות הכלליות הראשונות בישראל בשנת 1949 הצביעו 87% מבעלי זכות ההצבעה, כיום שיעור הצבעה של כ-70% מבעלי זכות הבחירה נחשב גבוה. בין הגורמים שנמנו לשיעור הצבעה נמוך בישראל עומדת המורכבות של תדירות הבחירות בשני העשורים האחרונים, המובילה לעייפות הבוחרים, לאדישותם ולתחושת מיאוס מהפוליטיקה הישראלית. שיעור הצבעה נמוך גורם לכך שתוצאות הבחירות אינן משקפות בהכרח את רצונו של העם (סוויסה, 2019).

העמדה/ הפרשנות האישית שלי

שיעור הצבעה נמוך בבחירות דמוקרטיות בישראל הוא סוגיה מדאיגה במיוחד. במדינה דמוקרטית בחירות הן חלק משמעותי מהשלטון הדמוקרטי והן מהוות מרכיב משמעותי לבסיס הדמוקרטיה - "שלטון העם". ירידה בשיעור ההצבעה משקפת תהליך של ניכור בין הציבור לנבחר הציבור ומעלה שאלות חשובות בנוגע לאמון הציבור במערכת הפוליטית והקשר שהאזרחים רואים בין הבחירות להשפעתם על המדינה ומערכות השלטון.

אזרחים רבים מרגישים שהנציגים שהם בוחרים אינם מייצגים אותם בצורה נאמנה, וששיקולים אישיים ופוליטיים גוברים על טובת הציבור. רבים מהמצביעים מרגישים שהקשר שלהם עם הנבחרים מתחדש רק לקראת בחירות והקשר בין ההבטחות הרבות טרום בחירות למציאות אחרי הבחירות הוא קלוש מאוד.

על מציאות זו התריע הרב אלעזר מנחם מן שך עוד בשנת תשנ"א-1991, באחת משיחותיו בישיבת פוניבז': "קחו למשל את נושא הבחירות, שהוא לכאורה דבר חיובי. האנשים אינם מצביעים לפי שיקול דעתם, אלא לפי חשבונות קטנוניים: זה הבטיח לו כך, וזה הבטיח לו כך... וגם הנבחרים עצמם אינם קובעים לפי דעתם, אלא מתוך קנוניות וחשבונות צרים, שפעם זו אצביע בשבילך, כדי שפעם אחרת תתמוך בי ובענייניי..." (קרליץ, תשס"ו).

מעבר לכך, קיימת תחושת מיאוס מהפוליטיקה ותחושה ש"דברים יישארו אותו דבר", הדור הצעיר החדש מרגיש פחות מחויבות אזרחית והם לא רואים בהצבעה בבחירות כלי אפקטיבי לשינוי חברתי או כלכלי.

לדעתי, שיעור הצבעה נמוך פוגע בלגיטימיות של הדמוקרטיה הישראלית. כאשר חלקים גדולים מהציבור, לעיתים קרוב למחציתו, אינו מממש את זכות הבחירה, נחלשת תחושת השותפות של האזרחים בתהליך הפוליטי, והממשלות הנבחרות נתפסות כבעלות לגיטימציה נמוכה.

דו-שיח (דיאלוג) בין הפרשנות/העמדה שלי לתוצר היצירתי

בכריכת הספר שיצרתי מופיעה במרכז התמונה קופסת קלפי פתוחה ומסביבה מונחות מעטפות לבנות שלא נכנסו לקלפי וכן קרעי מעטפות. מעטפות אלו מסמלות את בעלי זכות ההצבעה שבחרו לא להשפיע ולתת את קולם בבחירות הדמוקרטיות - זהו ייצוג פיזי לבחירה שלא לבחור.

בתוך הקלפי מתרחש תהליך סמלי נוסף, המעטפות בפנים הפכו לעיסת נייר - זהו ביטוי ויזואלי לכך שהבחירות במציאות של שיעורי הצבעה נמוכים לא באמת משקפות את רצון העם כולו. חוסר המשמעות הזה מייצג את הריק הפוליטי שנוצר מכך שקולות רבים כל כך בחרו לא להישמע ובכך מערערים את הלגיטימיות של תוצאות הבחירות ואינם מהווים את מהות הבחירות הדמוקרטיות - שלטון העם. בקצה התמונה יש יד הנוגעת במעטפה, יד זו מסמלת את בעלי זכות ההצבעה שמתלבטים אם להצביע בבחירות או לא, בחורים אלו מתלבטים אם לממש את זכותם הדמוקרטית. היד המחזיקה באי ודאות במעטפה משקפת את ההתלבטות - האם יש טעם להצביע? האם ההצבעה משפיעה? היד מסמלת גם את התקווה - אנשים לא התייאשו לגמרי מהשפעה דרך הצבעה - יש לחשוב על דרכים להשבת האמון הציבורי במערכת השלטון.

המושגים האזרחיים המובילים את הפרשנות בתוצר היצירתי הם "שלטון העם" ו"דמוקרטיה ייצוגית" - בדמוקרטיה ייצוגית הציבור בוחר נציגים שיקבלו החלטות בשמו. כאשר הנבחרים אינם מייצגים את רוב העם הדבר פוגע במהות הדמוקרטיה הייצוגית ובשלטון העם, מה שמערער את יסודות הדמוקרטיה בישראל.

מקורות/טקסטים

להיות אזרחים בישראל, משרד החינוך: המזכירות הפדגוגית, תשע"ו.

נוה, נ'. פרקי אזרחות לחטיבה העליונה - ידע עם ומדינה. מט"ח, 2001.

סויסה, מ' ש'. "בכירי המשק בקריאה לעובדים: צאו להצביע", כלכליסט, 16 בספטמבר, 2019.

קרליץ, מ', "לשמור על הקיים", יתד נאמן, כסלו תשס"ו.